

ПРОМИСЛОВІСТЬ БУДІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

BUILDING MATERIALS INDUSTRY: PROBLEMS AND DEVELOPMENT TRENDS

У статті узагальнено основні проблеми, з якими зіткнулась промисловість будівельних матеріалів у період пандемії COVID-19 та з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Визначено основні тенденції розвитку промисловості будівельних матеріалів у світовому та національному розрізах. Зроблено висновок, що для вирішення проблем необхідними є і систематична підтримка промисловості будівельних матеріалів з боку держави щодо стимулювання попиту, і нарощування виробничих потужностей підприємствами з огляду на потреби відбудови й відновлення та з урахуванням існуючих тенденцій. У сфері виробництва будівельних матеріалів систематично з'являються нові та вдосконалюються існуючі будівельні матеріали, застосовуються новітні технології їх виробництва. З урахуванням нових макроекономічних тенденцій у будівельному секторі, можливість для подальшої трансформації промисловості будівельних матеріалів є високою.

Ключові слова: будівельна галузь, промисловість будівельних матеріалів, будівельні матеріали, ринок, розвиток.

The article summarises the main challenges faced by the construction materials industry during the COVID-19 pandemic and the beginning of Russia's full-scale invasion against Ukraine. The paper outlines the main trends in the development of the construction materials industry in the global and national contexts. In particular, the global trends in the production of construction materials are as follows: growing demand for construction materials for residential construction due to the intensification of the urbanisation process; use of AI and IoT technologies; production of environmentally friendly and energy efficient materials; sale of construction materials on online markets, etc. The main trends in the development of the domestic building materials industry are the following: focusing of building materials producers on the domestic market; stimulation of demand by the State, expansion of State programmes; production of reliable building structures; production of energy-efficient building materials; use of alternative energy sources. It is concluded that in order to solve the problems, it is necessary to provide systematic support to the construction materials industry from the State to stimulate demand, and to increase production capacity by enterprises in view of the needs of reconstruction and restoration and taking into account existing trends. The construction materials industry systematically develops new and improves existing building materials and applies the latest production technologies. The main trends in the production of construction materials relate to the use of environmentally friendly materials, which has a number of advantages: the use of environmentally friendly materials has a positive impact on both the environment and human health; the use of local raw materials in the production of construction materials helps to reduce operating costs and, consequently, the cost of a construction project; the use of local raw materials in the production of construction materials creates additional workplaces in related areas. Given the new macroeconomic trends in the construction sector, the opportunity for further transformation of the construction materials industry is high.

Key words: construction industry, building materials industry, building materials, market, development.

УДК 330.3:338.4

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct80-4>

Ляхович Л.А.¹

к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
та економічної теорії,
Західноукраїнський національний
університет

Liakhovych Larysa

West Ukrainian National University

Постановка проблеми. Визначальним фактором успіху компанії, що працюють у сфері виробництва будівельних матеріалів, є макроекономічна стабільність. «Глобалізація економічного розвитку привела до формування потужного світового ринку будматеріалів, а вдосконалення виробничих технологій – до формування надзвичайно широкої номенклатури й асортименту будматеріалів, причому процес розробки та впровадження нових, екологічно чистих і сприятливих для життєдіяльності людей, матеріалів відбувається постійно та безперервно» [1, с. 125]. Згідно з аналітичними даними компанії Precedence Research: «Обсяг світового ринку будівельних матеріалів у 2024 році становив 1,35 трильйона доларів США, а до 2034 року очікується, що він становитиме близько 2 трильйонів доларів США при середньорічному темпі зростання 4% з 2024 по 2034 рік» [2]. Порівняно з 2023 р. динаміка росту обсягу світового ринку будівельних матеріалів склала +0,05 трлн. дол. США.

Національний ринок будівельних матеріалів є невід'ємною складовою глобального ринку. Відчутний негативний вплив на вітчизняних виробників будівельних матеріалів мала світова фінансова криза 2008 р., пандемія COVID-19 та війна Росії проти України з 2014 р., яка переросла у повномасштабне вторгнення у 2022 р. і яка триває і до сьогодні. Усе це стало причиною кризових явищ всередині промисловості будівельних матеріалів та критично позначилось на діяльності компаній-виробників. Унаслідок російської агресії було втрачено значну частину її виробничого та експортного потенціалу. Водночас, зі слів Володимира Власюка, СЕО ДП «Укрпромзовнішекспертиза», голови комітету ТППУ з питань промислової модернізації, порівняно з 2021 р. у 2023 р. на вітчизняному ринку зросла на 9% частка імпортих будівельних матеріалів і склала 23%.

Проте, не зважаючи на негативні зовнішні виклики, промисловість будівельних матеріалів

¹ ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6548-3363>

сьогодні демонструє ознаки поступового відновлення. Виявлення проблем та тенденцій у сфері виробництва будівельних матеріалів надасть можливість визначити шляхи відновлення та розвитку промисловості у повоєнний період.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питанням виявлення проблем функціонування та визначення тенденцій розвитку промисловості будівельних матеріалів присвячені праці багатьох вітчизняних науковців, зокрема таких: Іванов С. В., Корепанов О. С., Романенко О. В., Соболев В. М., Чала Т. Г. та ін. З огляду на сучасні тенденції у сфері виробництва будівельних матеріалів (цифровізація, екологізація) та на її роль у вирішенні проблем відбудови пошкоджених війною житла та інфраструктури, відновлення та розвитку економіки країни в повоєнний період, досліджувана тема актуальна та потребує подальших наукових напрацювань.

Постановка завдання. Мета статті полягає у виявленні проблем та визначенні тенденцій розвитку промисловості будівельних матеріалів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Основним споживачем будівельних матеріалів, виробів та конструкцій виступає будівництво. «Крім власне будівельної діяльності, будівництво сприяє попиту на будівельні матеріали. Він варіюється від основних матеріалів, таких як пісок

і гравій для цементу та залізної руди для сталі, до основних продуктів, таких як сталь, арматура, цемент та бетон, і до більш готових виробів, таких як настінна дошка, обрізна дошка, вікна, двері та шафи» [3, с. 71]. Вкладення коштів у будівництво є необхідною умовою розвитку різних галузей, зокрема і промисловості будівельних матеріалів.

Будівництво впродовж останніх років зазнавало значних змін, які спричинені негативним впливом зовнішніх факторів. Однією з найбільш вагомих проблем, з яким зіткнулась ця сфера, є ріст цін на будівельні матеріали (див. рис. 1). Поштовхом до значного зростання цін стала пандемія COVID-19, яка вплинула не лише на будівництво, але й на більшість галузей економіки, зокрема і на промисловість будівельних матеріалів. Припинення будівельних робіт внаслідок запровадження жорстких карантинних заходів призвело до отримання компаніями-виробниками будівельних матеріалів величезних збитків. Порушення під час пандемії ланцюгів постачання призвело до стрімкого зростання цін на сировину.

Глибокий негативний вплив на ринок будівництва має війна Росії проти України, яка призвела до ще більшого руйнування ланцюгів постачання. Однією з проблем є і зростання цін на енергоресурси, які використовуються при виробництві будівельних матеріалів. До росту цін призвело

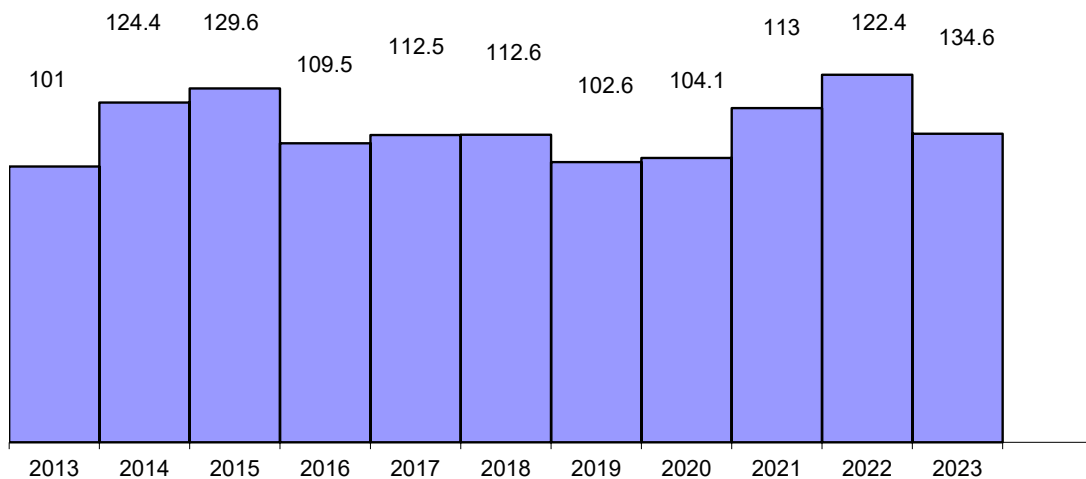

Рис. 1. Індеси цін виробників будівельних матеріалів у 2013–2023 рр., % (грудень до грудня попереднього року)

Джерело: побудовано на основі [4]

Таблиця 1

Індеси промислової та будівельної продукції (у % до відповідного періоду попереднього року)

Показник	Роки								
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Промисловість, %	104,0	101,1	103,0	99,5	95,5	101,9	63,3	106,8	
в т.ч. промисловість будівельних матеріалів, %	111,1	104,8	98,6	109,4	101,2	113,4	35,2	127,7	
Будівництво, %	117,5	126,4	108,6	123,6	105,6	106,8	35,2	125,0	

Джерело: побудовано на основі [4]

й подорожчання транспортування через більш високі витрати на паливо. Інформація, що подана в табл. 1, ілюструє стрибкоподібну динаміку індексів промислової та будівельної продукції за 2016–2023 рр.

Частково оговтавшись від негативних наслідків кризи, викликані пандемією COVID-19, та адаптувавшись до нових реалій, будівництво та промисловість будівельних матеріалів показали у 2021 р. позитивну динаміку індексу продукції: порівняно з 2020 р індекс продукції будівництва зріс на +1,2%, індекс промислової продукції (промисловість будівельних матеріалів) – на +12,2%. Проте, 2022 р. – рік повномасштабного вторгнення РФ в Україну – став для них катастрофічним: порівняно з 2021 р. зниження індексу будівельної продукції склало -71,6%, а індексу промислової продукції (промисловість будівельних матеріалів) становило -78,2%. У 2023 р. спостерігався значний ріст попиту на будівельні матеріали: порівняно з 2022 р. індекс промислової продукції (промисловість будівельних матеріалів) зріс на +92,5%.

В умовах війни суттєво посилюються значення сфери виробництва будматеріалів, оскільки саме від її здатності забезпечити потреби країни залежить і відновлення пошкодженої або повністю зруйнованої інфраструктури, і відновлення та розвиток національної економіки у повоєнний період.

У контексті зростаючих потреб у будівельних матеріалах у 2023 рр. спостерігається збільшення обсягів капітальних інвестицій у їх виробництво (див. табл. 2).

Проте, зі слів учасників асоціації виробників будматеріалів України, після значного зростання минулого року у 2024 р., через низьку платоспроможність споживачів та недостатнє фінансування програм державної допомоги на відновлення, попит на будівельні матеріали сповільнився. На сьогодні попит на будівельні матеріали формують дрібні приватні забудовники, позаяк великих (державних та приватних) споживачів будівельних матеріалів працює одиниці. Частково держава стимулює нестійкий попит через:

1. Програму для власників житла – пошкодженого або зруйнованого через бойові дії «Відновлення».

2. Програму доступного кредитування житла «Оселя».

3. Програму банківського кредитування суб'єктів підприємництва «Доступні кредити 5–7–9».

Які ж загалом світові та вітчизняні тенденції розвитку промисловості матеріалів. Світові тенденції у сфері виробництва будівельних матеріалів – це:

- ріст попиту на будівельні матеріали для житлового будівництва через активізацію процесу урбанізації;
- використання технологій ШІ та Інтернету речей;
- виробництво екологічних та енергоефективних матеріалів;
- продаж будівельних матеріалів на Інтернет-ринках тощо.

У будівельній галузі зростає попит на екологічно чисті будівельні матеріали та застосування практик екологічного будівництва. Головні тренди у виробництві будівельних матеріалів стосуються використання екологічно чистих матеріалів (див. рис. 2).

Не зважаючи на те, що використання екологічно чистих будівельних матеріалів є дорогою справою, виділимо у цьому і низку таких переваг:

- використання екологічно чистих будівельних матеріалів позитивно впливає і на навколишнє середовище, і на здоров'я людей;
- використання місцевої сировини при виробництві будівельних матеріалів сприяє зниженню поточних витрат і, відповідно, вартості проекту будівництва;
- використання місцевої при виробництві будівельних матеріалів створить додаткові робочі місця у суміжних сферах.

Все це загалом позитивно вплине на місцевий та регіональний економічний розвиток.

Основними тенденціями розвитку вітчизняного ринку будівельних матеріалів є такі:

Таблиця 2

Капітальні інвестиції у виробництво будівельних матеріалів у 2021–2023 рр., тис. грн.

№ з/п	Назва	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 до 2021		Відхилення 2023 до 2021	
					+;-	%	+;-	%
1	Виробництво будівельних матеріалів із глини	530162	207175	663791	133629	25,2	456616	220,4
2	Виробництво цементу, вапна та гіпсових сумішей	2938369	1094079	2114062	-824307	-28,1	1019983	93,2
3	Виробництво будівельних матеріалів з бетону, гіпсу та цементу	1793212	370076	280979	-1512233	-84,3	-89097	-24,1

Джерело: побудовано на основі [4]

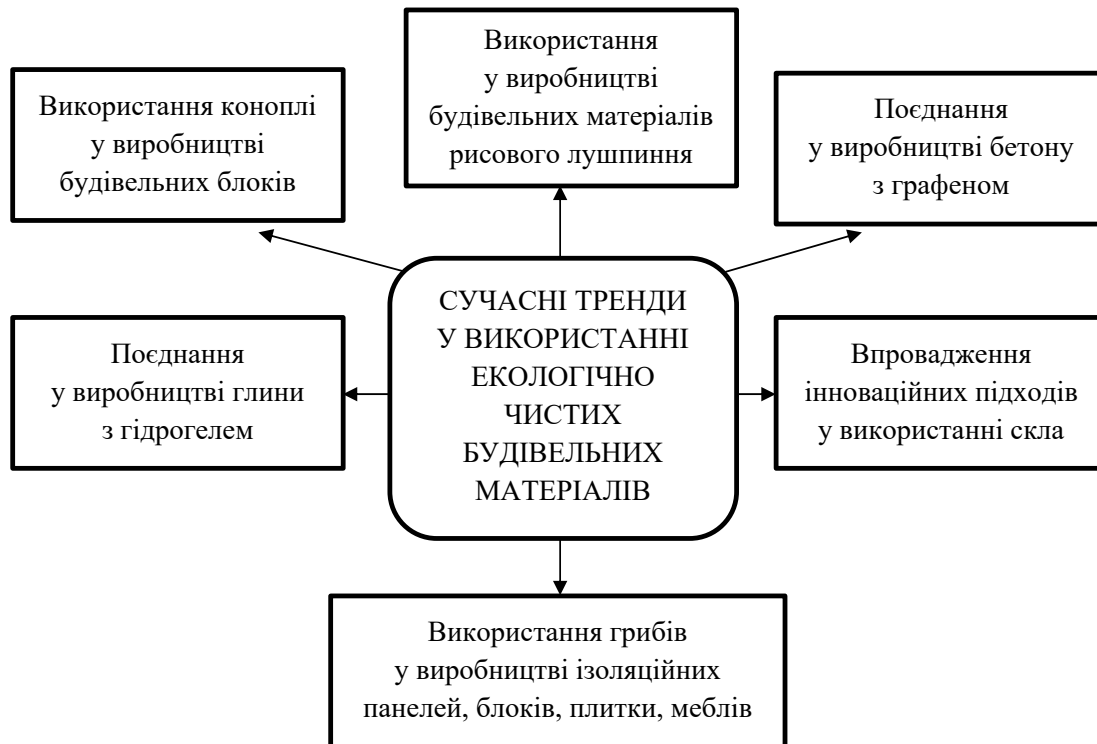

Рис. 2. Сучасні тренди у використанні екологічно чистих будівельних матеріалів

Джерело: побудовано на основі [5; 6]

- фокусування виробників будівельних матеріалів на внутрішній ринок;
- стимулювання попиту з боку держави, розширення держпрограм;
- виробництво надійних будівельних конструкцій;
- виробництво енергоефективних будівельних матеріалів;
- використання альтернативних джерел енергії.

Окрім цього, до основних тенденцій розвитку ринку будівельних матеріалів відносять «очікування вибухового зростання ринку будівельних матеріалів в Україні після завершення війни» [7].

Висновки з проведеного дослідження. З початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну вітчизняна промисловість будівельних матеріалів зазнала значних втрат, через часткове або повне руйнування виробничих потужностей та відповідно скорочення або зупинку виробництва, що призвело до значного за обсягами зменшення виробленої підприємствами продукції. Водночас виникла та збільшується потреба в будівельних матеріалах для відновлення житла та критичної інфраструктури. Для вирішення проблем, з якими зіткнулась промисловість будівельних матеріалів, необхідними є і систематична підтримка з боку держави щодо стимулювання попиту, і нарощування виробничих потужностей підприємствами з огляду на потреби відбудови й відновлення та з урахуванням існуючих тенденцій.

У сфері виробництва будівельних матеріалів систематично з'являються нові та вдосконалюються існуючі будівельні матеріали і конструкції, застосовуються новітні технології їх виробництва. З урахуванням нових макроекономічних тенденцій у будівельному секторі, можливість для подальшої трансформації промисловості будівельних матеріалів є високою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Соболев В. М., Корепанов О. С., Чала Т. Г., Молошніков Є. В. Вплив ринку будівельних матеріалів на економічне зростання в умовах війни: порівняльний макро- та мікроаналіз. *Бізнес-Інформ*. 2024. № 1. С. 124–131. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-1_0-pages-124_131.pdf (дата звернення: 10.09.2024).
2. Building Materials Market Size, Share, and Trends 2024 to 2034. Precedence Research. 2024. URL: <https://www.precedenceresearch.com/building-materials-market> (дата звернення: 10.09.2024).
3. Іванов С. В. Статистика як чинник оцінки кон'юнктури будівельного ринку: монографія; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2021. 164 с. URL: <https://iie.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/monohrafiia-ivanov-statystyka.pdf>
4. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm (дата звернення: 19.09.2024).

5. Lazebnikov Yura. Development tech: three trends in the construction market. 2023. URL: <https://www.forbes.com/councils/forbesbusinesscouncil/2023/05/25/development-tech-three-trends-in-the-construction-market/> (дата звернення: 20.09.2024).

6. Biermeier D., Pelchen L. Ask the contractor: things to know about sustainable building materials. 2023. URL: <https://www.forbes.com/home-improvement/contractor/sustainable-building-materials/> (дата звернення: 20.09.2024).

7. Романенко О.В. Розвиток ринку будівельних матеріалів України в умовах воєнного стану. *Ефективна економіка*. 2024. №3. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3339/3375> (дата звернення: 18.09.2024).

REFERENCES:

1. Soboliev V. M., Korepanov O. S., Chala T. H., Moloshnikov Ye. V. (2024). Vplyv rynku budivelnnykh materialiv na ekonomichne zrostantia v umovakh viiny: porivnialnyi makro- ta mikroanaliz. [The Impact of the Construction Materials Market on Economic Growth in Wartime Conditions: A comparative Macro and Micro Analysis]. *Biznes Inform*, no 1, pp. 124-131. Available at: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001396430> (accessed: September 10, 2024).

2. Building Materials Market Size, Share, and Trends 2024 to 2034. (2024). Precedence Research. Available

at: <https://www.precedenceresearch.com/building-materials-market> (accessed: September 10, 2024).

3. Ivanov S.V. (2021) Statystyka yak chynnyk otsinky koniunktury budivelnoho rynku. [Statistics as a factor in assessing the construction market situation]. Kyiv, 164 p. Available at: <https://iie.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/monohrafiia-ivanov-statystyka.pdf>

4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ni.htm (accessed: September 19, 2024).

5. Lazebnikov Y. (2023). Development tech: three trends in the construction market. Available at: <https://www.forbes.com/councils/forbesbusinesscouncil/2023/05/25/development-tech-three-trends-in-the-construction-market/> (accessed: September 20, 2024).

6. Biermeier D., Pelchen L. (2023). Ask the contractor: things to know about sustainable building materials. Available at: <https://www.forbes.com/home-improvement/contractor/sustainable-building-materials/> (accessed: September 20, 2024).

7. Romanenko O.V. (2024). Rozvytok rynku budivelnnykh materialiv Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. [Development of the construction materials market in Ukraine under wartime conditions]. *Efektivna ekonomika*, no 3. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3339/3375> (accessed: September 18, 2024).